

Weten jullie nog wie tot voor enkele weken onze minister van Cultuur was? Dat was Gouke Moes van de BBB. Hij heeft, ondersteund door andere leden van de BBB, het plan opgevat om een rechtszaak aan te spannen tegen de staat. En waarom? Omdat migratie van mensen die andere talen spreken en er andere gewoontes op nahouden, een bedreiging zou vormen voor de zogeheten 'inheemse' bevolking van dit land en haar cultuur.

Bij Jeroen Pauw ontstond er snel verwarring over het woord 'inheems' - wat is dat precies en wanneer ben je dat? Spraakverwarring alom terwijl iedereen aan de talkshowtafel Nederlands sprak. Talkshowtafel is intussen ook een Nederlands woord.

Het was weer eens de bekende angst voor iedereen die vreemd en anders is. Het moet wel helder en overzichtelijk blijven wie we zijn, met onze taal, onze gebruiken. Anders begrijpen we elkaar niet meer. Dan ontstaat er verwarring, wordt het een warboel.

Spraakverwarring. De spreekwoordelijke Babylonische spraakverwarring. In het korte verhaal dat we hoorden voorlezen, wordt de naam van de stad geduid in relatie tot een Hebreeuws werkwoord dat 'verwarren' betekent. Babel-Verwarring, een woordgrap, speelse etymologie, een voorbeeld van satirische polemieek.

Als dit verhaal over Babel, stad en toren, wordt opgeschreven, is Babel er niet meer. De stad verwoest, de toren neergehaald - van de ontzagwekkende metropool zijn nog slechts puinhopen over. Daar hebben de Perzen en de Meden voor gezorgd, die hebben het Babylonische imperium ten grave gedragen en een einde gemaakt aan de Babylonische ballingschap van de Judeeërs en van andere stammen en volkeren, van hun grondgebied weggesleept. Het verhaal over Babel en zijn toren wordt in de bijbel voorafgegaan door een lijst van volkeren. En wat die volkeren gemeenschappelijk hebben is precies hun verscheidenheid.

Het verhaal over Babel staat in contrast tot die lijst van volkeren: daar mensheid in verscheidenheid, de volkeren verspreid over de aarde, ieder volk zijn eigen taal; maar hier eenheid van taal en eenheid van plaats, een massacultuur onder het dictaat van autocratische heersers, met als pointe: zo moet het niet, dat is niet menselijk, niet menswaardig.

Maar zo is het wel, wordt de bijbel niet moe te vertellen. Zo werkt de heersende wereldorde, die van de grote imperia die elkaar afwisselen, waarin het leven van mensen, van de wieg tot het graf, verloopt volgens even onnaspeurlijke als onveranderlijke wetten. Men beleeft het bestaan als een eeuwige kringloop, een eindeloos wentelend wiel, in beweging gehouden door zonnegod en maangodin. En de levensgang van iedere sterveling wordt tot in detail gestuurd door het noodlot.

Steden als Oer, Babel en Nineve waren de imponerende symbolen van deze massacultuur. De 'skyline' van die steden werd gedomineerd door tempeltorens, met een Akkadisch woord de *ziggoerat*, wat zoveel betekent als 'hoog oprijzen'. Zo'n toren is als een berg, neergezet op aarde, stevig verankerd, 'met zijn hoofd tot in de hemel' - zoals op oude inscripties valt te lezen.

Aspiraties de hoogte in. Om naam te maken. De Trump Tower in New York. Enkel hoogte, geen diepgang. Stel je voor. Een louter eendimensionaal vocabulaire. 'Eén paar lippen, dezelfde woorden.' Om welke dezelfde woorden gaat het dan? In zijn 'Lied van Babel' schreef Huub Oosterhuis:

Zeven woorden had hun taal:
geld is macht koopt seks en slaven.

Zeven woorden. Niet meer. Eendimensionaal mensonterend. Ze brengen tot uitdrukking, die zeven woorden, hoe het gesteld is met deze wereld, in de greep van de titanen en de giganten. We zien ze voor ons in hun rijk van ontkenning, hun geweten schoongewassen, de leugen verkocht als opperste waarheid. Ze staan nog altijd gebeiteld in hun torenhoge tempels - die zeven woorden.

Ze zijn als goden, zulke heersers, die van het recht van de sterkste. De mensen daar, uit alle windrichtingen weggesleept, verzameld in Babel rondom de tempeltoren, zij gingen voor die goden op hun knieën, in gelaten onderwerping. Vergeleken met dat pandemonium van alles beschikkende goden vonden zij zichzelf onder de maat; hun levenslot liet geen andere conclusie toe. Zij wisten zich niet beter dan de goden die zij gedwongen waren te vereren.

Zo niet Abraham. Hij vindt zichzelf beter dan heel het Babylonische pantheon dat hij daarom verwerpt, in redelijke ontkenning. Hij zoekt naar de menselijke maat. Geen onverbiddelijke status quo, geen dwingelandij, geen onderwerping in naam van welk systeem ook - dat allemaal niet, ook al is het er wel, en lijkt het niet weg te denken, en ziet het er zo hopeloos uit, misschien nu wel meer dan ooit eerder.

En daarom, die stem die zegt, daartegenin, tegen het systeem in, tegen de moedeloosheid in dat het toch nooit - daartegenin, die stem: 'Ga, jij, uit je land, uit waar je verwekt bent, uit het huis van je vader.'

Hier, in het verhaal van de bijbel, begint iets nieuws, iets anders. Een volstrekt nieuw begin. 'Ga, jij!' Gaan is beweging, is het einde van stilstand, geen kringloop meer, geen bestaan als een gesloten cirkel, maar een *weg* - bijbels sleutelwoord -, de lange weg van de menswording, de moeizame tocht naar een aarde die aan alle mensen een veilig en bewoonbaar huis moet bieden. Een even dwingende als weerloze stem is het die Abraham zegt weg te trekken uit de culturele invloedssfeer van het Babylonische wereldrijk en radicaal te breken met alles wat daar gangbaar is: een cultuur van onderdrukking door gelijkschakeling en verheerlijking van de banden van bloed en bodem.

Maar een volstrekt nieuw begin doet het oude niet zomaar verdwijnen. Systemen - hardnekkig als ze zijn, in beton gegoten, laten zich niet makkelijk omverblazen. Zoals Huub Oosterhuis dichtte in zijn 'Lied over Babel':

Uit zijn cel van toekomstdromen daalde God-Ik-zal ter aarde	superbank- en lustpaleizen en na eeuwen van verwarring
sloeg hun lippen met verwarring nam de woorden uit hun monden	vonden zij de oude zeven diep in hun geweten weer
en zij zwermden uit en vonden nieuwe bouwgrond voor hun hoge	alle zeven om te zingen: geld is macht koopt seks en slaven

En zo is het nog altijd. Van Babel tot Zuidas. Daar komt het wel op neer. 'Verwarring', 'wirwar', 'warboel'. Wereld in ballingschap. Daaruit kunnen wegtrekken. En vervolgens in de ontmoetingen onderweg met andere mensen die andere talen spreken, elkaar toch blijven zoeken. Die droom blijven zingen. Toch maar wel. Tegen de klippen op, als het kan.